УДК 007+353.1:327.7ЄС

Є.Б. Тихомирова
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної інформації Волинського
національного університету імені Лесі Українки

РЕГІОНАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ І КОМУНІКАЦІЙНІ ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПІВДЕННО-СХІДНИЙ НАПРЯМ

У статті розглянуто реалізацію інформаційно-комунікаційних регіональних програм співпраці ЄС з країнами півдня і сходу Європи Проаналізовано досвід урахування специфіки країн-сусідів південного і східного регіонів партнерства з ЄС. Акцентується увага на необхідності відповідного реагування на потреби конкретних територій і проблем, які цікавлять у цих країнах європейських партнерів.

Ключові слова: Європейський Союз, регіональна політика ЄС, регіональне співробітництво, комунікаційна політика.

Реалізація Європейським Союзом регіональної політики отримала позитивні відгуки світової громадськості. Лауреат Нобелевської премії, економіст М. Спенс зазначав, що Європа повинна ділитися власним досвідом у сфері регіонального розвитку з багатьма іншими регіонами світу [1, с. 3].

До ЄС звернулися країни, які хочуть встановити діалог з питань регіональної політики, здійснювати обмін досвідом та інформацією. Саме тому Генеральний директорат з регіональної політики вперше створив спеціальну групу для організації такого діалогу з країнами, які не входять до ЄС, а Європейський Парламент, усвідомлюючи політичне і практичне значення такої діяльності, 2009 р. виділив фінансування для пілотного проекту «Зміцнення регіональної і місцевої співпраці завдяки просуванню регіональної політики ЄС на глобальному рівні» [1, с. 3]. У цьому контексті дедалі більше набуває значення

адекватна інформаційна і комунікаційна підтримка регіональної політики Євросоюзу, а прозорість процесу реалізації її стратегії і програми розглядається як важливий складник ефективного управління

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми свідчить, що ця проблема є предметом уваги не лише офіційних інституцій ЄС, але й науковців європейських країн. Зокрема, окремі аспекти проблеми досліджувались і в українській науці. Так, Н. Шепель вивчав інформаційну політику ЄС, І. Іванченко – європейські комунікації, Міжнародний центр перспективних досліджень аналізував комунікативну практики ЄС у контексті можливості використання цього досвіду Україною. Проте інформаційно-комунікаційна регіональна співпраця на півдні і сході Європи поки що не була предметом спеціальних досліджень. Саме тому, *об'єктом* нашого вивчення стали особливості реалізації інформаційно-комунікаційних регіональних програм ЄС, *предметом* – регіональні комунікаційні кампанії ЄС у південному та східному комунікаційному просторі.

Зовнішня регіональна політика ЄС охоплює країни, що мають спільні кордони з ЄС і сприяє уникненню нових меж між ЄС і прилеглими територіями, які поділяють їх. Вона допомагає розвитку конструктивних контактів між регіонами і країнами, що перебувають у безпосередній близькості від ЄС, налагодити співпрацю з ЄС, а країнам-кандидатам підготуватися до виконання зобов'язань, пов'язаних з членством у ЄС. Ця політика також спрямована на переконання їх населення у певних вигодах від перебування в ЄС.

Регіональні проекти, що здійснюються в межах простору Європейської політики добросусідства, є форумом для діалогу й обміну думками і досвідом країн-партнерів, які, незважаючи на явні розбіжності, що іноді виникають між ними, шукають спільні рішення найскладніших проблем. Успішності регіональної політики сприяють інформаційно-комунікаційні

процеси, що їх супроводжують. «Недостатня поінформованість та відсутність залучення зацікавлених осіб до розробки програм в рамках ЄІСП і їх моніторингу обмежує можливості ефективної співпраці з відповідними зацікавленими особами в ЄС, не сприяє вирішенню актуальних проблем, що існують в Україні, робить допомогу, яка надається ЄС, не настільки ефективною, як планувалось при створенні нового інструменту фінансування», – зазначено на українському сайті «Інструмент Європейського Сусідства та Партнерства – ЄІСП», створеному для підвищення рівня поінформованості громадських організацій, місцевої влади, наукових інституцій та інших зацікавлених осіб про можливості фінансування та його пріоритети відповідно до Інструменту європейського сусідства і партнерства [3].

У керівництві щодо комунікації та прозорості, що було розроблено ЄК для забезпечення дій, які повністю або частково фінансуються Європейським Союзом, зазначається важливість інформаційних і комунікаційних заходів, спрямованих на підвищення обізнаності щодо дій ЄС у країні або регіоні. Тут записано, що в усіх діях (проектах, програмах і т. д.) комунікаційні заходи повинні бути правильно сплановані.

Для максимального комунікаційного впливу інформація, що використовується, повинна бути точною, цікавою для цільових аудиторій, заходи повинні бути своєчасними, узгодженими з Комісією, потрібними цільовим аудиторіям, відповідно спрямованими певними ресурсам, які витрачаються, й очікуваному ефекту. Комунікації і прозорість плану будь-якої дії повинні відповідати максимальній синергії і стратегії Єврокомісії (або відповідним департаментам Комісії) [6, с. 7].

Серед пріоритетних напрямків співробітництва ЄС із сусідніми країнами є спеціальні проекти, пов’язані з *реалізацією інформаційно-комунікаційних завдань*, які охоплюють комунікаційний простір прикордонних територій – «Регіональна інформація і комунікація» і «Регіональна програма обміну і

поширення інформації» [4]. Ці програми є складником загальної комунікаційної політики Європейського Союзу. Їх ініціатори вважають, що інформаційно-комунікаційна співпраця має велике значення, оскільки доповнює національні програми, розв'язує складні проблеми, що мають регіональний вимір, і сприяє налагодженню взаємодії з питань, які являють взаємний інтерес [2].

Інформаційно-комунікаційна регіональна співпраця започаткувалась у країнах південного регіону. Проект *«Регіональна інформація і комунікація»* [12] у 2004–2007 рр. реалізовувався як програма південного партнерства (Euro-Med Partnership) в Алжирі, Єгипті, Ізраїлі, Йорданії, Лівані, Марокко, на палестинських територіях, Сирії, Тунісі, Туреччині (до 2007 р.) і фінансувалась у межах програми MEDA[1].

Вона була спрямована на підвищення знань, рівня поінформованості і розуміння євро-середземноморського партнерства, в основному, через роботу зі ЗМІ і зосередженні уваги на громадянському суспільстві і молоді. Проект сприяв дебатам, діалогу і взаємодії молодих людей, дискусіям про майбутнє, підтримку і зміцнення в середземноморському регіоні громадянського суспільства.

Поінформованості про регіональні програми і проекти сприяли спільні теле- і радіопрограми в Європі і середземноморських країнах-партнерах, підтримка в регіоні ЗМІ і молодіжних проектів, поїздки журналістів. Створений у межах цього проекту Євро-середземноморський інформаційний центр збирав і поширював інформацію, готував матеріали і підтримував веб-сайт англійською, французькою й арабською мовами. Створена для журналістів регіону мережа «Європа для

[1] MEDA – програма фінансової і технічної допомоги країнам південного Середземномор'я: Алжир, Кіпр, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Мальта, Марокко, Палестинська територія, Сирія, Туніс і Туреччина. У її основі лежать програми Phare і TACIS, насамперед щодо прозорості та інформації.

середземноморських журналістів», допомагала готувати матеріали для ЗМІ з питань діяльності Європейського Союзу та регіонального співробітництва [9].

Пізніше, 2008–2011 рр. ця програма стала здійснюватись у межах ЄІСП одночасно зі східним проектом ЄС. Новий етап програми, розпочатий 2008 р., був спрямований на здійснення інформаційних і комунікаційних кампаній, підготовку інформаційних і комунікаційних матеріалів, розвиток взаєморозуміння між ключовими комунікаторами в ЄС і країнах регіону, підтримку подальшого розвитку вільного і відкритого формування думок і свободи слова а країнах Середземномор'я.

Логічним доповненням зазначеної програми стала і реалізація в 2008–2012 рр. регіонального проекту підтримки інформаційного суспільства «Регіональна програма з підтримки розвитку інформаційного суспільства в Середземноморському регіоні (EUMEDRegNet)». Вона також націлена на підтримку і подальше поліпшення співпраці між Європою і Середземноморськими країнами-партнерами. Очікується, що реформи у сфері розвитку інформаційного суспільства будуть сприяти економічному і соціального розвитку регіону та максимальній взаємодії між двосторонніми і регіональними проектами. Проект також повинен сприяти регіональній гармонізації політики і пропаганди передового досвіду [13, с. 36].

Регіональна інформаційна і комунікаційна програма Європейського Союзу 2008–2011 рр. почала підтримувати і середземноморський, і східний вектор регіональної політики ЄС, маючи загальний бюджет у 19 млн. євро (7 млн. євро – на східне партнерство, 12 млн. євро – на південну співпрацю). Зважаючи на те, що інформація, комунікація і діалог є ключовими елементами зрілих, вільних і незалежних ЗМІ, вона передбачає «сформувати стійкі комунікаційні мережі і допомогти подальшому розвитку свободи думки і її вираження,

забезпечити тим самим внесок у створення атмосфери сприяння діалогу і взаєморозумінню» [12].

Вважають, що основна проблема, яка викликала необхідність розробки і реалізації цієї програми, полягає у відсутності усвідомлення і розуміння серед людей території країн ЄІСП про ЄС, його політику та відносини з країнами і територіями. Головними труднощами у підвищенні обізнаності є такі: доступ до цільової аудиторії, брак відповідних інструментів і стратегій і потреба для засобів масової інформації та фахівців у сфері комунікації в країнах ЄПС зробити свій внесок у комунікацію [11].

Ця програма покликана допомогти громадянам на всьому просторі Добросусідства більше довідатись і краще розуміти ЄС, його політику і відносини із сусідніми країнами, і не лише підвищити поінформованість громадськості про ЄС і його відносини, а також створити почуття причетності і співучасті до євроінтеграційного процесу. Програма містить у собі чотири компоненти, схарактеризовані в таблиці 1.

Таблиця 1

Структура Регіональної інформаційної і комунікаційної програми Європейського Союзу 2008–2011 рр. Складено за: [12].

Зміст діяль-ності	**Мета**	**Назва проекту**	**Засоби реалізації**
Медійна діяльність	Забезпечення максимальної присутності ЄС у ЗМІ регіону	Діяльність ЗМІ: максимальне розширення присутності ЄС у ЗМІ регіону (Media activities: maximising EU presence in the region's media)	Робота з журналістами, інформ-агентствами, що інформують громадськість про ЄС, забезпечення інформа-ційними джерелами, сприяння організації репортажів про фінансовані в даних країнах про-еки ЄС на телебаченні, радіо, у пресі і на новинних сайтах (Euro-med-news, Window-to-europe, Inter-news – East)

Навчальна та практично-прикладна діяльність	Інтенсифікація інформаційного обміну (повинна тривати до кінця 2011 р.)	Діяльність з інтенсифікації інформаційного обміну: навчання і створення мереж (Communications Multiplier activities: Training & network building)	Навчання журналістів із провідних ЗМІ регіону, створення регіональних інформаційних каналів і мереж, навчання понад 200 журналістів у чотирьох групах: Близький Схід, Магриб і Ліван, Кавказ і російськомовні країни, а також налагодження і підтримка контактів з понад 500 журналістами
Організаційно-дослідницька діяльність	Обмін і поширення інформації, моніторинг ЗМІ (повинне тривати до кінця 2011 р.)	Підтримка обміну і поширення інформації, моніторинг ЗМІ (Information and communication support and media monitoring project)	Створення ENPI info centre – інформаційного центру ЄІСП – www.enpi-info.eu, мережі журналістів у сусідніх країнах Європейського Союзу, надання інформації і моніторинг засобів масової інформації
Дослідницько-аналітична діяльність	Стратегічні дослідження та аналіз комунікацій (проект повинен завершитись у 2011 р.)	Стратегічне дослідження і аналіз комунікацій: вивчення думки й опитування населення (Strategic communications research & analysis: Opinion research and polling)	Вивчення громадської думки через опитування для з'ясування думок і поглядів цільових аудиторій у регіонах, охоплених ЄІСП, з метою визначення оцінки політики ЄС

У межах програми передбачено систематичне інформування про політику допомоги, яку ЄС надає регіонам. Вона сприяє співробітництву між журналістами та інформаційними агентствами, допомагає створювати стійкі комунікаційні мережі, що сприяють діалогу і взаєморозумінню. Передбачалося, зокрема, заключити 12 контрактів щодо теле- і радіопрограм, прес-матеріалів, веб-порталів, спеціальних заходів і акції регіонального, напіврегіонального або двостороннього виміру.

Eurojar (Europa Jaratuna) / «Європа – наш сусід» – проект мультимедійної комунікації, метою якого є забезпечення «максимальної прозорості Європейської політики сусідства» у 8 арабських країнах: Ліван, Сирія, Йорданія, Палестинська автономія, Єгипет, Туніс, Марокко і Алжир. Проект має бюджет у 1,5 мільйона євро. Він підтримує виробництво новинних програм і репортажів на телебаченні й у пресі про пов'язані з ЄС проекти у вісьмох середземноморських країнах-партнерах. У його межах публікуються щотижневі нариси в ліванській щоденній газеті «L'Orient Le Jour», панарабській щоденній газеті «Al-Hayat» і газеті «Le Commerce du Levant». Щотижневі репортажі передаються Міжнародною Ліванською радіомовною корпорацією (LBCI) і Ліванським супутниковим телебаченням (LBCSat), орієнтованими на арабський світ. Проект Eurojar має жвавий інтерактивний веб-сайт (www.eurojar.org) [8].

Euromed News / Євромед Новини – проект, очолюваний Телебаченням Франції, поєднує ЗМІ Європи, Алжиру, Йорданії, Лівії, Сирії, Марокко і Лівану. Для забезпечення взаємної поінформованості про Євро-середземноморське партнерство тих, хто живе обабіч Середземномор'я, поширюються новини, ініціюються діалоги, розкриваються цілі, методи і досягнення політики Європейського

EUROMED

Мал. 1. Логотип проекту «Євромед Новини»

сусідства. На мал. 1 подано логотип проекту «Євромед Новини».

До основних тем, які висвітлюються в межах цього проекту можна зарахувати: молодь і допомога у сфері зайнятості, сільські жінки і ліквідація неграмотності, рівність статей, допомога молодим людям створювати компанії, проблеми забруднення моря, альтернативні джерела енергії, європейська стратегія розвитку євро-середземноморської культурної спадщини [14].

Гасло Євромед-Новин: **одна філософія, один проект, одна команда:**

- *«одна філософія»*, у якій виражається місія Євромед Новин – «інформувати населення південних середземноморських країн про підтримку ініціативи Європейського Союзу щодо забезпечення процвітання в сусідніх регіонах, спираючись на існуючий культурний діалог між двома берегами»;
- *«один проект»* – спільні завдання виконуються об'єднаними зусиллями численних міжнародних ЗМІ – ASBU, COPEAM і EBU, громадські телекомпанії EPTV в Алжирі і Франції, JRTV в Йорданії, LJB у Лівії, ORTAS у Сирії, SNRT у Марокко і телебачення у Лівані;
- *«одна команда»* – телебачення Франції при партнерстві з ЄС і COPEAM здійснює загальну координацію, усі редакційні аспекти контролюють ASBU і EBU, поширення новин здійснюється через Євромед Новини [5].

Будучи об'єднавчим інструментом, сайт **www.euromed-news.org** доступний французькою, англійською й арабською мовами і забезпечує свободу вираження думки. Він працює в режимі реального часу, має інтерактивне вікно, спеціальні сектори для завантаження файлів, швидкий і легкий доступ до інформації і новин, надає різні Інтернет-послуги, тут можна передплатити інформаційний бюлетень, відеотрейлери. Проектом передбачено розробити 300 новинних сюжетів, 40

коротких програм про поточні події і дев'ять документальних фільмів по 26 хвилин на теми співробітництва ЄС із країнами Середземноморського сусідства. Відеоматеріали викладаються не лише на веб-сайті проекту, але й на каналі проекту в YouTube (http://www.youtube.com/user/euromednews) [7].

Існує думка, що «Євромед Новини» нині є гараздо більше, ніж веб-сайт. Це, по суті, бренд EuroMed-News. Логотип Євромед Новин, створений агентством SQLI, став брендом для унікальних аудіовізуальних продуктів, він уособлює цінності, які підтримуються учасниками проекту (діалог культур, гендерна рівність, демократія, права людини, боротьба з бідністю).

Мал. 2. Логотип проекту «Привіт, Європа»

Hello Europe / Привіт, Європо – інформаційний і комунікаційний проект максимальної присутності ЄС у країнах-партнерах на Кавказі, складник Регіональної інформаційної і комунікаційної програми Європейського Союзу. На мал. 2 надано логотип зазначеного проекту.

У 2009–2010 рр. телебачення і радіомовлення, друковані й електроні ЗМІ у Вірменії, Азербайджані і Грузії працювали в тісній співпраці з НУО. Використовуючи можливості ЗМІ, вони допомагали зробити власний уряд прозорим, громадськість толерантною і процвітаючою, розібратись у чинниках, що впливають на її життя. У межах проекту були поєднані зусилля теле- і радіокомпаній, газетних і мережних видавців Вірменії, Азербайджану і Грузії, що допомагало журналістам регіону створювати і розміщувати в ЗМІ якісну інформацію про ЄС і ЄПД, проводити шоу, випускати додатки до газет, створювати тележурнали і документальні фільми, а також мережний

контент на теми ЄС і його партнерських відносин з країнами Європейського сусідства.

Працюючи на місцевих мовах, журналісти з регіону могли готувати для ЗМІ якісну інформацію щодо ЄС і ЄПД. Привертаючи увагу до людського виміру ЄПД, «Привіт, Європо» активізував взаємодію між громадянами ЄС і закавказьких держав, між різними суспільствами і культурами, сприяв поліпшенню відносин між громадянами сусідніх країн у регіоні, стимулював обговорення, розвивав почуття причетності й співучасті серед людей.

Фахівці зазначають, що в цьому регіоні ЗМІ відіграють важливу роль і як джерело народної культурі, і як поширювач політичної інформації. Це певною мірою гарантує кількісне і якісне всебічне висвітлення питань ЄПД, поширення інформації на всі соціальні групи, передусім на молодь. Потенціал загальної аудиторії проекту, за деякими оцінками, становить 12–15 млн. осіб, охоплюючи, зокрема, за рахунок супутникових трансляцій і діаспору.

Сайт «Привіт, Європо» містить цікаву інформацію з політичних, економічних і культурних питань; корисні факти про ЄС, ЄПД, східне партнерство, ЄІСП; тут можна завантажити теле- і радіопередачі чи дивитися їх у прямому ефірі; отримати останні друковані чи Інтернет-статті мовою оригіналу; знайти для кожної країни статті й додаткові посилання з тем, що дають уявлення про загальну і регіональну політику ЄС, співпрацю між ним і конкретною країною.

У кожній країні є власні особливості реалізації проекту «Привіт, Європо». Так, у Вірменії 2009–2010 рр. громадське телебачення підготувало і транслювало дванадцять щомісячних ток-шоу, відомих як «Європейська формула». «Інтерньюс» Вірменії випустив 27 соціальних реклам «Нова Європа» і спеціальних доповідей «Parallels», де аналізувалася динаміка співробітництва між Вірменією та країнами ЄС у різних галузях Європейської політики сусідства. «Інтерньюс» Вірменії в

партнерстві з Радіо Ай підготували і транслювали 60 щотижневих інтерактивних програм «Європейська перспектива» з елементами ток-шоу. Газета «168 Zham» публікувала додаток «Європейські вікна», де обговорювалися найважливіші аспекти співробітництва з ЄС.

«Інтерньюс» Азербайджану підготував 28 спеціальних телевізійних журналів «Європа і ми», які Громадське телебачення транслювало два рази на місяць у прайм-тайм. Antenn Radio 101.1 FM підготувало 28 журналів «Європа сьогодні»; щоденна газета «Дзеркало» опублікувала 28 додатків до газети «Євроінтеграція»; на сайті http://mediaforum.az/eu вироблялись і поширювалися десятки новин через розділи, присвячені політиці, регіону, праву, суспільству.

«Інтерньюс» Грузії і телекомпанія «Руставі-2» підготовили десять 20-хвилинних документальних фільмів грузинською мовою з питань співпраці ЄС і Грузії; радіо «Зелена хвиля» підготувало та транслювало 64 щотижневі радіопрограми (ток-шоу) грузинською мовою «Євро Вид»; щоденна газета «24 години» опублікувала 16 щомісячних додатків «Partner. East» тощо [10].

Умовою успішної реалізації програм регіональної співпраці ЄС із сусідніми країнами є їхня адекватна інформаційна і комунікаційна підтримка, спрямована на інформування цільових аудиторій про цілі і завдання проектів, можливості участі в них, їх результати і наслідки. Як бачимо, у досліджуваних інформаційно-комунікаційних проектах максимально враховувалася специфіка країн-сусідів південного і східного регіонів партнерства з ЄС, що дозволяє відповідно реагувати на потреби конкретних територій і проблем, які цікавлять у цих країнах європейських партнерів.

Література

1. Гоуле Рафаел. Европейская региональная политика: источник вдохновения для стран, которые не входят в ЕС?

Применение принципов и обмен опытом / Гоуле Рафаел // Office of the Official Publications of the european Union, 2009. – 16 с.

2. Наши соседи: панорама региональных программ и проектов в странах Восточной Европы // Европейская Комиссия; Бюро сотрудничества EuropeAid. – Брюссель, 2010. – 56 с.
3. Про проект «Інструмент Європейського Сусідства та Партнерства – ІЄСП» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://www.enpi.org.ua/ijesp/pro-ijesp.
4. Региональные проекты [Електронний ресурс]. − Режим доступу до статті: http: //www.enpi-info.eu/main.php?lang_id=471&id_type=2&id=417.
5. About Euromed-news [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://www.euromed-news.org/en/About-Euromed-news.
6. Communication and visibility manual for European Union external actions. July 2009 – European Communities, 2009. – 44 с.
7. EuroMed-News press kit [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: http://www.euromed-news.org/en/content/download/113/5631/version/14/
8. Europe and you [Електронний ресурс]. − Режим доступу до сайту: http://www.medibtikar.eu/spip.php?article1386&PHPSESSID=71ac99faebdcca1300147f539519fd4b.
9. Europe for Mediterranean Journalists [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: http://www.eu4medjournalists.eu/index.php/project/about.file/Dossier_presse_uk.pdf.
10. Hello Europe! [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : http://hello-europe.info.
11. Impact evaluation of the ENPI – Regional Information and Communication Programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: http://www.aca-expertise.com/aca_frameworks/framework_2009-11-23_13-56-04.doc.

12. Regional Information & Communication Programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://www.enpi-info.eu/mainmed.php?id=247&id_type=10.
13. Regional Programme to support the development of the Information Society in theMediterranean Region // Our Neighbours: Panorama of Regional Programmes and Projects in the Mediterranean Countries European Commission. EuropAid Cooperation Office. Centralised Operations for Europe, the Mediterranean and Middle East. B-1049. – Brussels, 2010. – 64 c.
14. The shared Euro-Mediterranean topicality [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://www.euromed-news.org/en/content/download/114/5620/version/10/file/plaquette_uk_BD.pdf.

The article deals with the implementation of information and communication of regional cooperation programs with countries of the EU southern and eastern Europe. Analyzed the experience of taking into account the specifics of the neighboring countries of southern and eastern regions of the partnership with the EU. Stress the need for an appropriate response to the needs of specific areas and issues that interest in these countries, the European partners.

Key words: European Union, EU regional policy, regional cooperation, communication policy.

В статье рассмотрено реализацию информационно-коммуникационных региональных программ сотрудничества ЕС со странами юга и востока Европы. Проанализирован опыт учета специфики стран-соседей южного и восточного регионов партнерства с ЕС. Акцентируется внимание на необходимости соответствующего реагирования на нужды конкретных территорий и проблем, которые интересуют в этих странах европейских партнеров.

Ключевые слова: Европейский Союз, региональная политика ЕС, региональное сотрудничество, коммуникационная политика.